

## سبک‌های غالب یادگیری ادراکی یادگیرندگان زبان فارسی در

### محیط زبان دوم

امیررضا وکیلی‌فرد\*

استادیار آموزش زبان فارسی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

پذیرش: ۹۴/۱۱/۴

دریافت: ۹۴/۸/۱۰

#### چکیده

پژوهش حاضر به بررسی سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان غیر ایرانی در کشور ایران، به‌عنوان محیط زبان دوم می‌پردازد. هدف نخست، یافتن سبک‌های غالب یادگیری ادراکی آنان است. هدف‌های بعدی، بررسی و آگاهی از ارتباط میان زبان (عربی‌زبانان و غیرعربی‌زبانان)، ملیت در دو حوزه آسیا و اروپا، مقطع تحصیلی (داشتن یا نداشتن تحصیلات دانشگاهی) و جنسیت فارسی‌آموزان با سبک‌های غالب یادگیری ادراکی است. آزمودنی‌های این پژوهش ۱۳۱ زبان‌آموز دختر و پسر غیر ایرانی هستند که به‌طور تصادفی از کلاس‌های مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) انتخاب شدند. نتایج با کمک پرسش‌نامه سبک‌های غالب یادگیری رید (1987) نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی اولویت‌دهی سبک‌های یادگیری مربوط به اولویت اصلی در سبک‌های بساوشی، شنیداری و جنبشی و اولویت فرعی در سبک‌های دیداری، گروهی و انفرادی است. اما دیگر یافته‌ها حاکی از آن است که میانگین نمرات در دو سبک یادگیری شنیداری و گروهی در میان زبان‌آموزان اروپایی به‌طور معناداری کمتر از زبان‌آموزان آسیایی است. در سبک یادگیری جنبشی، میانگین نمرات در گروه غیرعربی‌زبانان به‌طور معناداری بیشتر از عرب‌زبانان است. سایر نتایج، اختلاف آماری معناداری میان نمرات سبک‌های مختلف یادگیری در دو گروه زنان و مردان را نشان نمی‌دهد.

**واژگان کلیدی:** سبک‌های ادراکی یادگیری زبان، فارسی‌آموز غیر ایرانی، محیط زبان دوم، جنسیت، ملیت.



## ۱. مقدمه

یادگیری یک زبان دیگر، راه‌های بی‌شمار و نیز تجربه‌های منحصر به فردی را برای رسیدن به موفقیت فراهم می‌کند. در واقع یادگیری زبان از عامل‌های مهم پیشرفت در جوامع امروزی است. عامل‌های بسیاری بر یادگیری زبان دوم و زبان خارجی تأثیرگذارند که از جمله آن‌ها می‌توان به تفاوت‌های سبک یادگیری زبان‌آموزان اشاره کرد. آموزش‌کاوان زبان در پژوهش‌های خویش از سه دهه پیش به موضوع مهم یادگیری سبک‌های یادگیری زبان‌آموزان در محیط‌های زبان دوم و خارجی پرداخته‌اند (Vide. Peacock, 2001).

در کلاس‌های آموزش زبان فارسی، گاهی اوقات مطالب درسی بدون توجه به تفاوت‌های فردی و به سبکی که یادگیرنده ترجیح می‌دهد، ارائه می‌گردد؛ به‌عنوان نمونه، یادگیرنده، خواه دارای سبک یادگیری شنیداری باشد و خواه نباشد، باید به سخنرانی استاد گوش فرا دهد. همه یادگیرندگان، سبک‌های یادگیری ویژه خودشان را دارند. در واقع، شناخت تفاوت میان سبک‌های یادگیری زبان‌آموزان و نیز ارائه مطالب درسی متناسب با توانایی یادگیری هریک از زبان‌آموزان یک مولفه اصلی در تدریس کارآمد است. براساس پژوهش‌های انجام‌گرفته توسط پی‌کوک (Vide. 2001: 11-12) هشتادویک درصد مدرسان معتقدند عدم تطابق بین سبک‌های یادگیری و سبک‌های یاددهی موجب ناکامی، سرخوردگی و بی‌انگیزگی در یادگیری می‌شود. مدرسانی که تفاوت سبک‌های یادگیری زبان‌آموزان را شناسایی می‌کنند، می‌توانند مطالب آموزشی را با روش‌های تدریس متفاوت ارائه کنند. به مفهوم دیگر، آنان حداقل بخشی از مطالب را باید به شیوه‌ای متناسب با سبک یادگیری هریک از فراگیران یک کلاس یا یک دوره آموزشی ارائه کنند (Vide. Dobson, 2009).

سبک، شیوه‌ای برای یادگیری، شناخت و تفکر است. سبک با توانایی برابر نیست، بلکه روشی است که با آن می‌توان توانایی‌های خود را به کار برد. همان‌گونه که توانایی فرد برای موفقیت در زندگی بسیار مهم است، شناخت سبک‌های یادگیری نیز دارای اهمیت است. به سخن دیگر، سبک‌های یادگیری ترجیحات فرد هستند، نه توانایی‌های او. از آنجا که افراد دارای سبک‌های گوناگون یادگیری هستند، این روش‌ها بر پیشرفت تحصیلی آنان تأثیر می‌گذارد. در واقع آگاهی از سبک‌های یادگیری، هم برای مدرسان زبان و هم برای دانشجویان حائز اهمیت است. مدرسانی که دانش کافی در این زمینه داشته باشند، می‌توانند آموزش خود را به

گونه‌ای طراحی کنند که به بهترین وجه، هماهنگ با سبک‌های یادگیری قابل مشاهده برای بیشتر دانشجویان باشد. به همین ترتیب دانشجویان با آگاهی از ترجیحات مورد نظر خود در یادگیری می‌توانند توانمندی لازم را برای استفاده از روش‌های مختلف در جهت ارتقای یادگیری کسب نموده، بدین وسیله رضایتمندی آموزشی آن‌ها نیز تقویت گردد.

در نهایت، با توجه به اهمیت سبک‌های یادگیری و جایگاه آن‌ها در یادگیری زبان‌های خارجی، پژوهش‌های بسیاری در زبان‌های مختلف، به‌ویژه زبان انگلیسی، انجام شده است، ولی به نظر می‌رسد پژوهشی در میان فارسی‌آموزان غیر ایرانی انجام نشده است؛ بنابراین ضروری به نظر می‌رسد در حوزه یادگیری زبان فارسی (به‌عنوان زبان دوم) سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان شناسایی گردد و تأثیر عواملی از قبیل جنسیت، سن، ملیت، سطح زبانی، رشته و مقطع تحصیلی بر سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان بررسی گردد. بدین منظور پژوهش حاضر جهت توصیف و شناسایی سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان غیر ایرانی که در محیط یادگیری زبان دوم، فارسی می‌آموزند، انجام شده است.

## ۲. چهارچوب نظری

### ۲-۱. تعریف سبک‌های یادگیری

سبک‌های یادگیری، رویکردها یا روش‌های مختلفی برای یادگیری هستند. این سبک‌ها روش‌های خاص هر فرد است که برای خویش در نظر می‌گیرد تا به بهترین روش ممکن مطالب را فرا گیرد. در حوزه آموزش‌کاو، پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بیشتر افراد در برخورد با اطلاعات و دریافت و پردازش آن‌ها روش‌های خاصی را برمی‌گزینند. با وجود پژوهش‌های بسیاری که تاکنون صورت گرفته، هنوز توصیف یا تعریف مفهوم سبک‌های یادگیری امری دشوار به نظر می‌رسد (Vide. Cassidy, 2004).

سبک‌های یادگیری را به‌عنوان رویکردهایی کلی در نظر می‌گیرند که زبان‌آموزان برای فراگیری زبان جدید یا یادگیری هر موضوعی مورد استفاده قرار می‌دهند. گاهی سبک یادگیری به‌عنوان رفتارهای شناختی عاطفی، اجتماعی و فیزیولوژیکی توصیف می‌شود که به‌صورت یک شاخص ثابت، چگونگی دریافت از سوی یادگیرنده و واکنش او به محیط یادگیری را نشان می‌دهد. فلمینگ سبک‌های یادگیری را ویژگی‌ها و روش‌هایی می‌داند که افراد برای گردآوری،



سازماندهی اطلاعات و اندیشیدن به آن‌ها ترجیح می‌دهند. از دیدگاه وی، سبک‌های یادگیری به‌عنوان «ترکیب عوامل شخصیتی، شناختی، عاطفی و روان‌شناختی توصیف می‌شوند که نشان‌دهندهٔ چگونگی تعامل افراد با محیط یادگیری است» (Fleming, 2001: 1).

## ۲-۲. سبک‌های یادگیری از دیدگاه رید (1995)

در میان پژوهش‌های مرتبط با یادگیری، برخی به بررسی سبک‌های یادگیری پرداخته‌اند و طی سه دههٔ اخیر مورد توجه بیشتر قرار گرفته‌اند. برخی از این پژوهش‌ها به‌صورت نظری (Vide. Bedford, 2006; Sadler-Smith, 2001; Højlt, & Hermansen, 2008; Barbe, & Milone, 1981; Halsne, & Gatta, 2002; Joy, & Kolb, 2007) انجام شده است. در این خصوص، تأثیر عوامل یا متغیرهای مختلفی از قبیل فرهنگ (Vide. De Vita, 2001)، پیشرفت تحصیلی (Vide. Zywno, 2003)، نگرش (Vide. James, & Gardner, 1995) و غیره نیز بررسی شده‌اند.

تعداد زیادی از پژوهشگران چون کیف (1987 & 1979)، کلب (1984)، مایرز و مک‌کالی (1985)، آکسفورد (1989)، دان و دان (1999)، والاس و آکسفورد (1992) و رید (1995) با ارائهٔ طبقه‌بندی و مدل‌های مختلف به توضیح و تفصیل مفهوم سبک‌های یادگیری پرداخته‌اند. پژوهش‌ها و به‌کارگیری نظریات مربوط به سبک یادگیری، روش‌های متنوعی را برای طبقه‌بندی سبک‌های یادگیری پدید آورده است. امروزه هیچ طبقه‌بندی کاملاً پذیرفته‌شده‌ای در این زمینه وجود ندارد و مقیاس‌ها و دسته‌بندی‌های مختلفی به کار می‌رود (Vide. Dobson, 2009). بیشتر این مقیاس‌ها و طبقه‌بندی‌ها شباهت زیادی با هم داشته، عمدتاً بر ترجیحات محیط آموزشی، شرایط احساسی ادراکی، انواع شخصیت و یا سبک‌های شناختی تأکید می‌کنند. رید (1995) سبک‌های یادگیری را به دو گروه اصلی «شناختی»<sup>۱</sup> و «حسی»<sup>۲</sup> طبقه‌بندی می‌کند. گروه سبک‌های یادگیری حسی نیز خود به سه زیرگروه ادراکی<sup>۳</sup>، محیطی<sup>۴</sup> و شخصیتی<sup>۵</sup> تقسیم می‌گردد. براساس طبقه‌بندی رید (1995)، سبک‌های زیرگروه ادراکی عبارت‌اند از: سبک یادگیری دیداری<sup>۱</sup>، شنیداری<sup>۶</sup>، بساوشی<sup>۷</sup>، حرکتی یا جنبشی<sup>۸</sup>، انفرادی و گروهی.

### ۱-۲-۲. سبک یادگیری ادراکی دیداری

این گروه از یادگیرندگان با دیدن واژه‌ها در کتاب درسی، روی تخته یا در کتاب کار مطالب را بهتر می‌آموزند. با مشاهده و ترکیب اطلاعات و تصاویر، آن‌ها را به خاطر می‌سپارند و معمولاً برای به خاطر آوردن مطلبی چشمان خود را برای تجسم آن در ذهن خود می‌بندند. در واقع، این‌گونه افراد در تجسم اشیاء، طرح‌ها و نتایج در ذهن خود، توانا می‌باشند. این گروه از یادگیرندگان برای برقراری ارتباط با دیگران و همچنین سازماندهی اطلاعات از تصاویر، نقشه‌ها و نمودارها استفاده می‌کنند، معمولاً افراد مرتب و منظمی هستند و در کلاس درس نیمکت‌های ردیف جلو را اشغال می‌کنند. همچنین آن‌ها تمایل به برداشتن یادداشت‌های مفصل و با جزئیات فراوان دارند؛ جذب کتاب‌های مصور می‌شوند. برای برجسته‌ساختن نکات کلیدی از مآژیک‌هایی با رنگ روشن استفاده می‌کنند. تکنیک‌هایی از قبیل استفاده از رنگ‌ها، تصاویر، اشکال، نمادها، اسلایدها و جداول در روند آموزش، نگاه کردن به چهره و حرکات معلم و مطالعه در محیطی آرام و ساکت، می‌توانند به یادگیری آن‌ها کمک کنند.

### ۲-۲-۲. سبک‌های یادگیری ادراکی شنیداری

یادگیرندگانی که این نوع سبک یادگیری را دارند، با شنیدن واژه‌ها و نیز از طریق توضیحات شفاهی مطالب را بهتر می‌آموزند. از طریق گوش دادن یاد می‌گیرند و برای به خاطر سپردن اطلاعات آن‌ها را با یک صدای خاص ترکیب می‌کنند. این گروه از یادگیرندگان در محیط‌های شلوغ و پر سروصدا تمرکز خود را از دست می‌دهند و تمایل دارند مطالب را با صدای بلند بخوانند؛ همچنین برای به خاطر سپردن مطالب دروس و یادگیری با صدای بلند مکرراً روخوانی می‌کنند. به یادداشت برداشتن تمایلی ندارند. این یادگیرندگان می‌توانند برای یادگیری از تکنیک‌هایی از قبیل مشارکت در مباحث گروهی کلاس و نیز استفاده از ضبط صوت به‌جای یادداشت‌برداری استفاده کنند.

### ۳-۲-۲. سبک‌های یادگیری ادراکی جنبشی یا حرکتی

یادگیرندگانی که دارای این نوع سبک یادگیری هستند، از طریق جنب‌وجوش و درگیر شدن در فعالیت‌های کلاسی به‌صورت جسمانی و فیزیکی، مطالب را می‌آموزند. این گروه از یادگیرندگان در هنگام برقراری ارتباط و گفت‌وگو مکرراً دست‌های خود را تکان داده، از حرکت‌های بدنی



استفاده می‌کنند. در کلاس‌هایی که باید ساکن بنشینند و در آن فعالیت‌های آموزشی با حرکت همراه نیست، احساس خوشایندی ندارند. هنگام مرور مطالب درسی خود مرتباً راه می‌روند. از سفرهای آموزشی یا یادگیری در محیط واقعی لذت می‌برند. آنچه را به‌طور مستقیم انجام داده‌اند، بهتر از آنچه دیده یا شنیده‌اند، به یاد می‌آورند.

#### ۲-۲-۴. سبک‌های یادگیری ادراکی بساوشی

برای یادگیری و به خاطر سپردن اطلاعات از جسم و حس لامسه خود بهره می‌گیرند. یادگیرندگان با این نوع سبک یادگیری تمایل دارند که مطالب جدید را در آزمایشگاه، با ساختن مدل‌ها، به‌صورت تماس با دست و یا لامسه‌ای، بیاموزند.

#### ۲-۲-۵. سبک‌های یادگیری ادراکی گروهی

یادگیرندگانی که این سبک یادگیری را دارند، هنگامی که با دیگران (حداقل با یک نفر دیگر) مطالعه می‌کنند، مطالب را بهتر و سریع‌تر می‌آموزند. همچنین در انجام فعالیت‌های گروهی موفق‌تر هستند.

#### ۲-۲-۶. سبک‌های یادگیری ادراکی انفرادی

یادگیرندگانی که دارای این سبک یادگیری هستند، به‌تنهایی مطالب را بهتر یاد می‌گیرند. همچنین این افراد در کارهای انفرادی پیشرفت بیشتری دارند.

به‌طور خلاصه، سبک‌های یادشده در طبقه‌بندی رید (1987 & 1995) بر این مبنا آمده است که وی با توجه به واکاوی پژوهش‌های انجام‌گرفته در حوزه‌های زبان‌شناسی، آموزش، مطالعات بینا فرهنگی و طراحی و اجرای پرسش‌نامه‌اش برای بررسی سبک‌های یادگیری زبان‌آموزان دوم، بر این اعتقاد است که در میان سبک‌های یادگیری، عمده‌ترین سبک‌های یادگیری که در حوزه یادگیری زبان‌های دوم و خارجی توسط زبان‌آموزان به کار می‌رود، سبک‌های یادگیری حسی- ادراکی هستند. این سبک‌ها با به‌کارگیری حواس برای دریافت داده‌ها و با محیط فیزیکی که در آن یادگیری زبان آموز، به‌تنهایی یا در تعامل با دیگران اتفاق می‌افتد، مرتبط هستند.

### ۳. پیشینه پژوهش

تأثیر تفاوت‌های فردی بر یادگیری زبان، یکی از پرسش‌های دیرین برای محققان زبان است. در این خصوص پژوهش‌های زیادی در زبان‌های مختلف انجام شده است که در اینجا به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم.

#### ۳-۱. نمایه‌های کلی<sup>۱</sup>

ابواسبا، ازمان و مصطفی (2012) سبک‌های یادگیری ادراکی ۱۷۹ دانشجوی یمنی رشته علوم پایه در دانشگاه صنعا را با هدف بهبود یادگیری آنان بررسی نموده‌اند. این پژوهشگران تحقیق خود را براساس طبقه‌بندی رید (1995) انجام دادند و برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه، مصاحبه و فهرست مشاهده کلاسی استفاده کردند. یافته‌های پژوهش نشان داد که در میان این دانشجویان، سبک‌های یادگیری جنبشی و بساوشی دارای بیشترین فراوانی هستند و سبک یادگیری شنیداری در اولویت بعدی قرار دارد.

پارک (1997) به مقایسه سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان دبیرستانی چینی، فیلیپینی، کره‌ای، ویتنامی و انگلیسی پرداخت و به این نتیجه رسید که سبک یادگیری دیداری در میان دانش‌آموزان چینی، کره‌ای و فیلیپینی بیشتر از دانش‌آموزان انگلیسی است. او همچنین دریافت دانش‌آموزان چینی، کره‌ای و انگلیسی دارای سبک یادگیری گروهی نیستند؛ درحالی‌که این سبک یادگیری در میان دانش‌آموزان ویتنامی دارای بیشترین فراوانی است و در میان دانش‌آموزان فیلیپینی نیز اولویت فرعی دارد. پارک (2002) پژوهشی دیگر را درباره زبان‌آموزان ارمنی، هنگ‌کنگی، کره‌ای، ویتنامی و مکزیکی برای بررسی نمایه‌های سبک یادگیری آنان در ارتباط با جنسیت، سطح زبانی و طول مدت اقامت در ایالات متحده با پرسش‌نامه رید انجام داد. این پژوهش یافته‌های مطالعات پیشین وی (Vide. Park, 1997) را تأیید کرد و نشان داد رابطه بسیار معناداری میان قومیت و سبک یادگیری و همچنین میان سطح زبانی و سبک یادگیری وجود دارد. آزمون‌های مقایسه‌های چندگانه میانگین‌ها نشان دادند که زبان‌آموزان سطوح متوسط به‌طور معناداری سبک‌های یادگیری شنیداری را نسبت به سطوح پایه ترجیح می‌دهند. علاوه بر این، زبان‌آموزان میانی و پیشرفته، به‌طور قابل توجهی نسبت به سطح پایه اولویت را



به سبک یادگیری انفرادی می‌دهند. درنهایت، شبیه به یافت‌های قبلی، همهٔ آزمودنی‌ها در میان تمام قومیت‌ها سبک‌های یادگیری جنبشی و بساواپی را ترجیح می‌دهند و همهٔ گروه‌ها سبک یادگیری دیداری را در اولویت قرار می‌دهند.

رید در پژوهش‌هایش (1987 & 1995) دربارهٔ زبان‌آموزان کره‌ای، چینی، ژاپنی، مالیایی، عربستانی و اسپانیایی- که در حال یادگیری زبان انگلیسی به‌عنوان زبان دوم بودند- به این نتیجه رسید که سبک‌های یادگیری افراد فرهنگ‌های مختلف، تفاوت بسیار بارزی با یکدیگر دارند. وی در پژوهش خود نشان داد که سبک ترجیحی دانشجویان کره‌ای بیش از دیگر دانشجویان دیداری است؛ درحالی‌که سبک دانشجویان چینی و عرب شنیداری است. همچنین دانشجویان ژاپنی در مقایسه با دیگر گروه‌ها کمتر جنبشی یا حرکتی و به‌ندرت شنیداری هستند؛ درحالی‌که اسپانیایی‌ها بیشتر شنیداری هستند. رید (1987) معتقد است که اولویت سبک‌های حسی انگلیسی‌آموزان در محیط یادگیری زبان دوم با انگلیسی‌آموزانی از فرهنگ‌های مختلف، تفاوت دارد.

### ۲-۳. مقاطع تحصیلی

به نظر می‌رسد بیشتر پژوهش‌های سبک‌های یادگیری در ارتباط با رشته‌های تحصیلی انجام شده باشد تا مقاطع تحصیلی. به‌عنوان نمونه، شاکرمی و مردزیه‌ها (2010) سبک‌های یادگیری زبان و راهبردهای یادگیری زبان ۳۰ دانشجوی رشتهٔ علوم سیاسی و مهندسی مدیریت صنایع را- که از دانشگاه پوترا در کشور مالزی دانش‌آموخته شده‌اند- بررسی کرده‌اند. این پژوهشگران در چهارچوب پرسش‌نامهٔ رید دریافتند که سبک یادگیری دانش‌آموختگان علوم سیاسی به‌طور عمده بساواپی، شنوایی، گروهی و جنبشی است و در همان حال، سبک یادگیری فارغ‌التحصیلان رشته‌های مهندسی، دیداری، بساواپی، جنبشی و انفرادی بود. سبک‌های دیداری و انفرادی در میان گروه نخست و سبک‌های شنیداری در میان گروه دوم از اولویت کمتری برخوردار بودند.

امجوزیهی (2013) برای بررسی سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان رشته‌های علوم پایه (۶ کلاس) و رشته‌های علوم اجتماعی (۵ کلاس) در یکی از مدارس کشور اندونزی با استفاده از پرسش‌نامهٔ سبک‌های یادگیری ادراکی رید به مطالعه می‌پردازد. این مطالعه نشان می‌دهد که



۸۷,۹٪ (۲۹ نفر) دانش‌آموز رشته‌های علوم پایه سبک یادگیری گروهی را به‌عنوان اولویت اصلی سبک یادگیری خود را انتخاب نموده‌اند. این بدان معنی است که بسیاری از این گروه دانش‌آموزان زبان انگلیسی را در گروه، بهتر یاد می‌گیرند؛ درحالی‌که ۶۴,۵ درصد (۲۲ نفر) دانش‌آموزان رشته‌های علوم اجتماعی سبک یادگیری جنبشی را به‌عنوان اولویت اصلی سبک یادگیری خود معرفی کرده‌اند. بسیاری از این گروه دانش‌آموزان علوم اجتماعی می‌توانند انگلیسی را زمانی به‌خوبی یاد بگیرند که خود تجربه کنند. در گروه نخست، سبک‌های یادگیری از بالاترین تا پایین‌ترین اولویت به‌ترتیب گروهی، جنبشی، شنیداری، دیداری، بساواپی و انفرادی است. در گروه دانش‌آموزان رشته‌های علوم اجتماعی به‌ترتیب از بیشترین تا کمترین اولویت جنبشی، شنیداری، گروهی، بساواپی، دیداری و انفرادی است.

### ۳-۳. جنسیت

علی‌اکبری و تازیک (2011) پژوهشی در ارتباط جنسیت با سبک‌های یادگیری زبان درباره ۴۵ نفر دانشجوی پسر (۴۲,۸٪) و ۶۰ دانشجوی دختر (۵۷,۲٪) دانشگاه ایلام با میانگین سنی ۱۹ سال انجام دادند. ابزار پژوهش آنان، پرسش‌نامه «ترجیحات یادگیری ادراکی» بود که از پژوهش کین‌سلا (1993) اقتباس شده بود. از میان آزمودنی‌ها، ۱۸ دانشجوی پسر (۴۰٪) سبک یادگیری شنیداری، ۹ نفر (۲۰٪) دیداری-گفتاری، ۱۵ نفر (۳۳,۳۴٪) دیداری-غیر گفتاری و ۳ نفر (۶,۶۶٪) دیداری-بساواپی-جنبشی را ترجیح دادند. از سوی دیگر، ۴۰٪ دانشجویان دختر، سبک دیداری-غیر گفتاری، ۲۵٪ دیداری-گفتاری، ۱۵٪ شنیداری و ۲۰٪ دیداری، بساواپی و جنبشی را ترجیح دادند. نتایج آزمون «خی‌دو» نیز نشان داد بین دانشجویان پسر و دختر درباره سبک‌های دیداری، بساواپی و جنبشی زن و مرد اختلاف معناداری وجود دارد.

### ۳-۴. ملیت

مولالیک، مهدشاه و احمد (2009) طیفی از مشکلات و چالش‌های مربوط به سبک‌های یادگیری ۱۶۰ دانشجوی زبان انگلیسی، به‌عنوان زبان دوم را در کشور مالزی، ارائه و بررسی نمودند. ۷۴ دختر (۴۶,۳٪) و ۸۶ پسر (۵۳,۸٪) در پژوهش شرکت کردند. ترکیب نژادی این نمونه ۵۶ مالایی (۳۵,۰٪)، ۵۲ چینی (۳۲,۵٪) و ۵۲ هندی (۳۲,۵٪) بود. آنان در پژوهش خود به بررسی



رابطه بین جنسیت و نژاد پرداختند و نتایج پژوهش این پژوهشگران نشان داد که این زبان‌آموزان اغلب دارای سبک یادگیری جنبشی یا حرکتی هستند. همچنین دریافته‌اند که سبک‌های فرعی یادگیری در میان این دانشجویان سبک‌های یادگیری *دبیری*، *شنیداری* و *گروهی* است. سبک‌های یادگیری انفرادی و بساوشی نیز دارای کمترین فراوانی هستند و از آن‌ها استفاده نمی‌شود.

پژوهش‌ها نشان می‌دهند سبک غالب یادگیری در آمریکای شمالی، *دبیری* است (Vide. Oxford, 1989). رید (1987) و ستینس (1999) دریافته‌اند اسپانیایی‌ها دارای سبک غالب یادگیری جنبشی و بساوشی هستند. علاوه بر این، ستینس (1999) در پژوهش دیگری نشان داد اسپانیایی‌ها، برخلاف آسیایی‌ها، به سبک‌های گروهی و تعاملی علاقه نشان می‌دهند؛ درحالی‌که آسیایی‌ها یادگیری طوطی‌وار و انفرادی را ترجیح می‌دهند. از سوی دیگر، دانشجویان عرب، سبک یادگیری *شنیداری* دارند و همان‌گونه که رید (1987) دریافت در جوامع عربی، زبان گفتاری و فصاحت و بلاغت کلامی در شعرخوانی‌ها بسیار به چشم می‌خورد. یادگیرندگان چینی و ویتنامی نیز سبک یادگیری *دبیری* دارند که این مسئله در ماهیت تصویرنگاری زبان نوشتارشان کاملاً مشهود است. با این حال، ژاپنی‌ها اولویت خاصی در سبک یادگیری ندارند (Vide. Stebbins, 1999).

در مطالعه‌ای که وینترگست و دی‌کاپوا (1998) با پرسش‌نامه سبک‌های غالب یادگیری ادراکی درباره ۳۲ زبان‌آموز روسی انجام دادند- که انگلیسی را به‌عنوان زبان دوم یاد می‌گرفتند- به این نتیجه رسیدند که شرکت‌کنندگان، سبک یادگیری جنبشی و پس از آن، شنوایی را ترجیح می‌دهند. پس این‌گونه به نظر می‌رسد که ملیت و همچنین پیشینه فرهنگی می‌تواند بر سبک یادگیری تأثیرگذار باشد.

### ۳-۵. سن

به نظر می‌رسد در زمینه تأثیر سن بر سبک‌های یادگیری ادراکی زبان‌آموزان در محیط به‌عنوان زبان دوم، پژوهشی با پرسشنامه سبک‌های غالب یادگیری ادراکی رید انجام نگرفته است.

پژوهش حاضر، برای نخستین‌بار درباره سبک‌های غالب یادگیری ادراکی فارسی‌آموزان

غیر ایرانی- که در کشور ایران زبان فارسی را به‌عنوان زبان دوم می‌آموزند- انجام می‌گیرد. علاوه بر بررسی متغیرهایی که در پژوهش‌های پیشین به آن‌ها پرداخته شده است، متغیرهای دیگری نیز که تاکنون درباره آن‌ها تحقیقی صورت نگرفته است، همچون مقاطع تحصیلی و سن، مورد مطالعه قرار خواهند گرفت.

#### ۴. پرسش‌های پژوهش

۱. نمایه کلی سبک‌های یادگیری ادراکی فارسی‌آموزان غیر ایرانی در محیط یادگیری زبان دوم چیست؟
۲. آیا بین سبک‌های یادگیری ادراکی فارسی‌آموزان عربی‌زبان با فارسی‌آموزان غیر عربی‌زبان تفاوتی وجود دارد؟
۳. آیا میان سبک‌های یادگیری ادراکی فارسی‌آموزان آسیایی‌تبار با اروپایی‌تبار تفاوتی وجود دارد؟
۴. آیا میان سبک‌های یادگیری ادراکی زبان‌آموزان فارسی‌آموز غیر ایرانی فاقد تحصیلات دانشگاهی (پذیرفته‌شده برای کارشناسی دانشگاه‌های ایران) و دارای تحصیلات دانشگاهی (پذیرفته‌شده برای دوره‌های تحصیلات تکمیلی کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌های ایران) تفاوتی وجود دارد؟
۵. سبک‌های یادگیری ادراکی فارسی‌آموزان غیر ایرانی دختر و پسر چه تفاوتی دارند؟
۶. تأثیر سن (زیر ۲۲ سال و بالای ۲۲ سال) بر سبک‌های یادگیری ادراکی فارسی‌آموزان غیر ایرانی، به‌عنوان زبان دوم، چگونه است؟



## ۵. روش‌شناسی

مطالعه حاضر یک مطالعه پیمایشی از نوع توصیفی - تحلیلی است.

### ۵-۱. شرکت‌کنندگان

آزمودنی‌های این پژوهش را ۱۳۱ زبان‌آموز غیر ایرانی تشکیل می‌دهند که به‌طور تصادفی از کلاس‌های زبان فارسی مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) انتخاب شدند و شامل ۹۸ پسر (۷۴/۸٪) و ۳۳ دختر (۲۵/۲٪) بودند. میانگین سنی آزمودنی‌های پژوهش  $21/27 \pm 3/77$  بود که ۱۰۶ نفر (۸۰/۹٪) دارای سن ۲۲ و کمتر و ۲۵ نفر (۱۹/۱٪) بالای ۲۲ سال سن داشته‌اند. از نظر مقطع تحصیلی، ۱۰۵ نفر (۸۰/۲٪) در مقطع کارشناسی، و ۲۶ نفر (۱۹/۸٪) در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری بودند. از نظر منطقه جغرافیایی ۸۶ نفر (۶۵/۶٪) از آسیا و ۴۵ نفر (۳۴/۴٪) از اروپا بودند و ۹۷ نفر (۷۴٪) عربی‌زبان و ۳۴ نفر (۲۶٪) غیر عربی‌زبان بوده‌اند.

### ۵-۲. ابزار پژوهش

همان‌طور که گفته شد، پژوهشگران به شیوه‌های مختلفی سبک‌های یادگیری را توصیف و دسته‌بندی کرده‌اند؛ به همین دلیل در پژوهش‌های پیشین از ابزارهای پژوهشی (1987) استفاده شده است. این پرسش‌نامه خودسنجی برای تعیین سبک‌های یادگیری ادراکی فراگیران زبان انگلیسی (به‌عنوان زبان دوم) طراحی شده است. این پرسش‌نامه که برای غیر بومیان طراحی و اعتباریابی شده، مشتمل بر شش سبک یادگیری اصلی است که برای هر یک از آن‌ها پنج سؤال در نظر گرفته شده است و در مجموع، حاوی سی سؤال است. سبک‌های مورد نظر عبارت‌اند از: دیداری، شنیداری، جنبشی یا حرکتی، بساوشی، یادگیری گروهی و انفرادی. سبک‌های گروه اول تا چهارم، سبک‌های یادگیری ادراکی و دو گروه آخر، مقوله اجتماعی را تشکیل می‌دهند. زبان‌آموزان باید به پرسش‌های یک تا پنج امتیازی (مقیاس لیکرت) پاسخ دهند. در واقع دامنه این امتیازها میان «کاملاً موافقم» و «کاملاً مخالفم» در نوسان هستند. در این پرسش‌نامه، سؤال‌های ۶، ۱۰، ۱۲، ۲۴ و ۲۹ سبک یادگیری دیداری، پرسش‌های ۱۱، ۱۴، ۱۶، ۲۲ و ۲۵ سبک یادگیری بساوشی، سؤال‌های ۱، ۷، ۹، ۱۷ و ۲۰ سبک یادگیری شنیداری، پرسش‌های ۳، ۴، ۵، ۲۱ و ۲۳ سبک یادگیری گروهی، سؤال‌های ۱۳، ۱۸، ۲۷، ۲۸ و ۳۰ سبک یادگیری انفرادی و پرسش‌های

۲، ۸، ۱۵، ۱۹ و ۲۶ سبک یادگیری جنبشی را نشان می‌دهند. نوع سبک یادگیری زبان‌آموز براساس میانگین نمرات سؤالات او در هر نوع سبک مشخص می‌شود که اگر این میانگین بین ۳۸-۵۰ باشد، بیانگر این است زبان‌آموز از میان ۶ نوع سبک یادگیری، یک یا چند سبک را ترجیح می‌دهد. اگر میانگین نمرات بین ۲۵-۳۷ باشد، نشان می‌دهد که زبان‌آموز تمایل کمی به این ۶ نوع سبک یادگیری دارد، ولی در یادگیری او خللی وارد نمی‌شود. ولی اگر میانگین نمرات بین ۰-۲۴ باشد، نشان می‌دهد که تمایلی به این سبک‌های یادگیری ندارد و این مسئله یادگیری او را با مشکل مواجه می‌کند.

### ۳-۵. روایی و پایایی ابزار پژوهش

روایی پرسش‌نامه مشخصات فردی با اعمال نظرات استادان آموزش زبان فارسی و صاحب‌نظران با روایی محتوایی مورد تأیید قرار گرفت. روایی پرسش‌نامه اولویت‌بندی سبک‌های مختلف یادگیری زبان، با مراجعه به مقاله‌های مربوطه و نیز توسط قضاوت استادان آموزش زبان فارسی با روایی محتوایی مورد تأیید قرار گرفت. به‌منظور تعیین پایایی پرسش‌نامه بالا، پرسش‌نامه ذکرشده به‌صورت تصادفی در اختیار ۲۰ نفر از زبان‌آموزان قرار داده شد و سپس با استفاده از ضریب *آلفای کرونباخ*، میزان پایایی کل پرسش‌نامه (۰/۷۸) در سطح مناسب پایایی مورد تأیید قرار گرفت.

### ۴-۵. روش کار

با کمک نرم‌افزار آماری *اس‌پی‌اس‌اس*، برای مقایسه سطوح مختلف اولویت‌بندی سبک‌های مختلف یادگیری زبان در هر شش عامل برحسب جنسیت و منطقه جغرافیایی از آزمون *من‌ویتنی*<sup>۱۱</sup> و برحسب گروه سنی و مقطع تحصیلی از آزمون *کروسکال-والیس*<sup>۱۲</sup> استفاده شد. برای مقایسه نمره سبک‌های مختلف یادگیری زبان در هر شش عامل از آزمون *کولموگوروف-اسمیرنوف* و به دلیل نرمال بودن متغیرها برای مقایسه میانگین و انحراف معیار نمرات سبک‌های مختلف یادگیری زبان در هر شش عامل برحسب جنسیت و منطقه جغرافیایی از آزمون *تی-استودنت*<sup>۱۳</sup> مستقل و برحسب گروه سنی از آزمون *آنالیز واریانس*<sup>۱۴</sup> استفاده شد. همچنین با توجه به تعداد کم نمونه در مقطع دکتری برای مقایسه نمره سبک‌های مختلف

یادگیری زبان در هر شش عامل برحسب مقطع تحصیلی از معادل ناپارامتری آزمون آنالیز واریانس، یعنی آزمون کروسکال والیس استفاده شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از پرسش‌نامه‌ها در بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی ارائه شده است.

### ۶. یافته‌های پژوهش

نتایج داده‌ها براساس پرسش‌های پژوهش به تفکیک در این بخش توضیح داده می‌شود. توزیع فراوانی اولویت‌دهی سبک‌های مختلف یادگیری زبان فارسی در جدول شماره «۱» آمده است.

**پرسش یک پژوهش:** داده‌ها که به نمایه کلی سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان در محیط یادگیری زبان دوم می‌پردازد، نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی اولویت‌دهی سبک‌های یادگیری مربوط به اولویت اصلی در سبک‌های بساوشی (۶۷/۲٪)، شنیداری (۵۶/۵٪) و جنبشی (۶۲/۶٪) و اولویت فرعی در سبک‌های دیداری (۵۰/۴٪)، گروهی (۶۱/۸٪) و انفرادی (۵۸/۸٪) است.

جدول ۱. توزیع فراوانی اولویت‌دهی سبک‌های مختلف یادگیری زبان فارسی

**Table 1.** Frequency and percentage of preferred learning styles in Persian learners

اولویت‌دهی سبک	اصلی		فرعی		عدم توجه	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
سبک دیداری	۶۰	۴۵/۸	۶۶	۵۰/۴	۵	۳/۸
سبک بساوشی	۸۸	۶۷/۲	۴۲	۳۲/۱	۱	۰/۸
سبک شنیداری	۷۴	۵۶/۵	۵۷	۴۳/۵	۰	۰/۰
سبک گروهی	۴۲	۳۲/۱	۸۱	۶۱/۸	۸	۶/۱
سبک جنبشی	۸۲	۶۲/۶	۴۸	۳۶/۶	۱	۰/۸
سبک انفرادی	۴۴	۳۳/۶	۷۷	۵۸/۸	۱۰	۷/۶

**پرسش دوم:** داده‌ها در مورد تفاوت سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان، به‌عنوان زبان دوم در مقطع کارشناسی و تحصیلات تکمیلی، بیانگر، آن است که میزان توجه اصلی در اولویت‌دهی به سبک یادگیری دیداری در کارشناسی ۴۳/۸٪ و در تحصیلات تکمیلی ۵۳/۸٪ است. در سبک بساوشی، کارشناسی ۷۰/۵٪ و تحصیلات تکمیلی ۵۳/۸٪ است. در سبک شنیداری، کارشناسی ۵۲/۴٪ و تحصیلات تکمیلی ۷۳/۱٪ است. در سبک گروهی، کارشناسی ۲۹/۵٪ و تحصیلات تکمیلی ۴۲/۳٪ است. در سبک انفرادی، کارشناسی ۲۴/۳٪ و تحصیلات تکمیلی ۳۰/۸٪ است و در سبک جنبشی، کارشناسی ۶۳/۸٪ و تحصیلات تکمیلی ۵۷/۷٪ است.

**پرسش سوم:** نتایج درباره سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان با ملیت‌های مختلف در دو منطقه آسیا و اروپا نشان می‌دهد که بین اولویت‌بندی سبک‌های شنیداری و گروهی در دو منطقه آسیا و اروپا اختلاف آماری معنی‌داری ( $P < 0.05$ ) وجود دارد. میزان توجه اصلی در اولویت‌دهی به سبک یادگیری دیداری در آسیا ۴۸/۸٪ و اروپا ۴۰/۰٪، در سبک بساوشی در آسیا ۶۲/۸٪ و اروپا ۷۵/۶٪، در سبک شنیداری در آسیا ۶۶/۳٪ و اروپا ۳۷/۸٪، در سبک گروهی آسیا ۴۶/۵٪ و اروپا ۴/۴٪، در سبک انفرادی آسیا ۳۴/۹٪ و اروپا ۳۱/۱٪ و در سبک جنبشی در آسیا ۶۶/۳٪ و اروپا ۵۵/۶٪ است.

**پرسش چهارم:** نتایج درباره سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان زن و مرد، حاکی از آن است که میزان توجه اصلی در اولویت‌دهی به سبک یادگیری دیداری در مردان ۴۵/۹٪ و در زنان ۴۵/۵٪، در سبک بساوشی در مردان ۶۷/۳٪ و در زنان ۶۶/۷٪، در سبک شنیداری در مردان ۵۵/۱٪ و در زنان ۶۰/۶٪، در سبک گروهی مردان ۳۱/۶٪ و زنان ۳۳/۳٪، در سبک انفرادی مردان ۳۶/۷٪ و زنان ۲۴/۲٪ و در سبک جنبشی مردان ۶۲/۲٪ و زنان ۶۳/۶٪ است.

**پرسش پنجم:** در مورد تأثیر سن بر به‌کارگیری سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان، نتایج نشان می‌دهد که میزان توجه اصلی در اولویت‌دهی به سبک یادگیری دیداری در افراد زیر ۲۲ سال ۴۵/۳٪ و افراد بالای ۲۲ سال ۴۸/۰٪، در سبک بساوشی در افراد زیر ۲۲ سال ۶۷/۹٪ و افراد بالای ۲۲ سال ۶۴/۰٪، در سبک شنیداری در افراد زیر ۲۲ سال ۵۱/۹٪ و افراد بالای ۲۲ سال ۷۶/۰٪، در سبک گروهی در افراد زیر ۲۲ سال ۲۸/۳٪ و افراد بالای ۲۲ سال ۴۸/۰٪، در سبک انفرادی در افراد زیر ۲۲ سال ۳۴/۰٪ و افراد بالای ۲۲ سال ۳۲/۰٪ و در سبک جنبشی در افراد زیر ۲۲ سال ۶۴/۲٪ و افراد بالای ۲۲ سال ۵۶/۰٪ است.



پرسش ششم: یافته‌های پژوهش در باره تفاوت استفاده از سبک‌های یادگیری فارسی‌آموزان عربی‌زبان و غیر عربی‌زبان نشانگر آن است که میزان توجه اصلی در اولویت‌دهی به سبک یادگیری دیداری در عربی‌زبان‌ها ۴۸/۸٪ و در غیر عربی‌زبان ۴۰/۰٪، در سبک بساوشی در عربی‌زبان‌ها ۶۲/۶٪ و در غیر عربی‌زبان‌ها ۷۵/۶٪، در سبک شنیداری در عربی‌زبان‌ها ۶۶/۳٪ و در غیر عربی‌زبان‌ها ۳۷/۸٪، در سبک گروهی در عربی‌زبان‌ها ۴۶/۵٪ و در غیر عربی‌زبان‌ها ۴/۴٪، در سبک انفرادی در عربی‌زبان‌ها ۳۴/۹٪ و در غیر عربی‌زبان‌ها ۳۱/۱٪ و در سبک جنبشی در عربی‌زبان‌ها ۶۶/۳٪ و در غیر عربی‌زبان‌ها ۵۵/۶٪ است.

#### ۷. تحلیل داده‌ها

با توجه به جدول «۲» آزمون‌های تی مستقل، اختلاف آماری معنی‌داری ( $P > 0.05$ ) را میان نمرات سبک‌های مختلف یادگیری در دو گروه زنان و مردان نشان نداد. نتایج آزمون‌های تی مستقل بین میانگین نمرات سبک‌های یادگیری شنیداری و گروهی در دو منطقه جغرافیایی اروپا و آسیا اختلاف معنی‌داری ( $p < 0.05$ ) را نشان داد؛ به طوری که میانگین نمرات در دو سبک یادگیری شنیداری و گروهی در منطقه جغرافیایی اروپا به طور معنی‌داری کمتر از منطقه آسیا است. این در حالی است که میان میانگین نمرات سبک‌های مختلف یادگیری دیداری، بساوشی، جنبشی و انفرادی در دو منطقه جغرافیایی اروپا و آسیا اختلاف معنی‌داری ( $p > 0.05$ ) وجود ندارد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی



جدول ۲. مقایسه نمرات سبک‌های مختلف یادگیری به تفکیک متغیرهای پژوهش

Table 2. Comparison of different learning styles scores across variables

متغیرها سبک	جنسیت	منطقه جغرافیایی	مقطع تحصیلی	بازه‌های سنی	عرب و غیر عرب
دیداری	P=۰/۹۱۵ t=۰/۱۰۶	P=۰/۰۷۵ t=۱/۷۹۳	P=۰/۲۱۴ t=۱/۲۴۹	P=۰/۴۷۹ t=۰/۷۱۱	P=۰/۶۸۱ t=۰/۴۱۳
بساوشی	P=۰/۹۳۳ t=۰/۰۸۴	P=۰/۱۰۶ t=۱/۶۲۶	P=۰/۱۰۰ t=۱/۶۵۷	P=۰/۱۷۱ t=۱/۲۳۶	P=۰/۶۷۸ t=۰/۴۱۶
شنیداری	P=۰/۹۰۶ t=۰/۱۱۸	P=۰/۰۰۱ t=۳/۴۷۱	P=۰/۰۷۱ t=۱/۸۲۱	P=۰/۱۱۷ t=۱/۵۷۸	P=۰/۳۲۶ t=۰/۹۹۴
گروهی	P=۰/۹۶۴ t=۰/۰۴۵	P=۰/۰۱۹ t=۲/۳۷۷	P=۰/۷۷۷ t=۰/۲۸۴	P=۰/۷۵۲ t=۰/۳۱۶	P=۰/۷۹۱ t=۰/۲۶۶
جنبشی	P=۰/۸۱۸ t=۰/۲۲۹	P=۰/۱۷۷ t=۱/۳۵۷	P=۰/۲۸۵ t=۱/۰۷۸	P=۰/۱۴۱ t=۱/۴۸۱	P=۰/۰۲۹ t=۲/۲۰۸
انفرادی	P=۰/۱۳۸ t=۱/۶۰۳	P=۰/۵۰۷ t=۰/۶۶۶	P=۰/۶۷۸ t=۰/۴۱۶	P=۰/۵۶۹ t=۰/۵۷۱	P=۰/۲۲۷ t=۱/۲۱۵

نتایج آزمون‌های تی مستقل نشان داد که بین میانگین نمرات سبک‌های مختلف یادگیری در مقاطع مختلف تحصیلی (کارشناسی و تحصیلات تکمیلی) اختلاف آماری معنی‌داری ( $p > 0.05$ ) وجود ندارد. همچنین بین میانگین نمرات سبک‌های مختلف یادگیری در بازه‌های سنی مختلف، اختلاف آماری معنی‌داری ( $P > 0.05$ ) وجود ندارد. نتایج آزمون‌های تی مستقل بین میانگین نمرات سبک یادگیری جنبشی در دو گروه عربی‌زبان و غیر عربی‌زبان اختلاف معنی‌داری ( $p < 0.05$ ) را نشان داد؛ به طوری که میانگین نمرات در سبک یادگیری جنبشی در گروه غیر عربی‌زبان‌ها به طور معنی‌داری بیشتر از عربی‌زبان‌ها است. این در حالی است که میان میانگین نمرات سبک‌های مختلف یادگیری دیداری، بساوشی، شنیداری، گروهی و انفرادی در دو گروه عربی‌زبان و غیر عربی‌زبان اختلاف معنی‌داری ( $p > 0.05$ ) وجود ندارد.



#### ۷-۱. ارتباط جنسیت و اولویت‌دهی سبک‌های یادگیری ادراکی

با توجه به جدول «۳» *آزمون‌های من‌ویتنی* نشان داد اختلاف آماری معنی‌داری ( $P > 0/05$ ) در اولویت‌بندی سبک یادگیری دیداری، بساوشی، شنیداری، گروهی، جنبشی و انفرادی به تفکیک جنسیت وجود ندارد. بنابراین، نتایج این پژوهش با یافته‌های علی‌اکبری و تاجیک (2011) متفاوت است که شاید این موضوع ناشی از استفاده این پژوهشگران از نسخه تغییر یافته رید باشد.

#### ۷-۲. ارتباط ملیت و اولویت‌دهی سبک‌های یادگیری ادراکی

اختلاف آماری معنی‌داری ( $P < 0/05$ ) در اولویت‌بندی سبک یادگیری جنبشی به تفکیک ملیت (آسیایی و اروپایی) وجود دارد و افراد اروپایی اولویت بیشتری به این سبک داده‌اند. این نتیجه، مشابه نتایج پژوهش‌های رید (1987) و ستینس (1999) است که دریافتند اسپانیایی‌ها دارای سبک غالب یادگیری جنبشی هستند و همین‌طور همسو با مطالعه وینترگست و دی‌کاپوا (1998) درباره ۳۲ زبان‌آموز روسی است که به این نتیجه رسیدند که آنان سبک یادگیری جنبشی را ترجیح می‌دهند. البته در اینجا گفتنی است هر یک از این پژوهش‌ها بازتاب‌دهنده سبک یادگیری زبان‌آموزان یک ملیت است.

#### ۷-۳. ارتباط مقطع تحصیلی و اولویت‌دهی سبک‌های یادگیری ادراکی

آزمون‌های من‌ویتنی نشان می‌دهد اختلاف آماری معنی‌داری ( $P > 0/05$ ) در اولویت‌بندی سبک یادگیری دیداری، بساوشی، شنیداری، گروهی، جنبشی و انفرادی به تفکیک مقاطع تحصیلی (کارشناسی و تحصیلات تکمیلی) وجود ندارد.

#### ۷-۴. ارتباط سن و اولویت‌دهی سبک‌های یادگیری ادراکی

اختلاف آماری معنی‌داری ( $P < 0/05$ ) در اولویت‌بندی سبک یادگیری شنیداری به تفکیک بازه‌های سنی وجود دارد و افراد بالای ۲۲ سال اولویت بیشتری به این سبک می‌دهند. همچنین اختلاف آماری معنی‌داری ( $P > 0/05$ ) در اولویت‌بندی سبک یادگیری دیداری، بساوشی، گروهی، جنبشی و انفرادی به تفکیک بازه‌های سنی وجود ندارد.

جدول ۳. مقایسه اولویت شش سبک یادگیری در آزمودنی‌های پژوهش

Table 3. Comparison of the learning style preferences among research participants

متغیرها سبک	جنسیت	منطقه جغرافیایی	مقطع تحصیلی	بازه‌های سنی	زبان
دیداری	P=۰/۸۲۱ Z=۰/۲۲۶	P=۰/۵۹۸ Z=۰/۵۲۷	P=۰/۲۷۴ Z=۱/۰۹۴	P=۰/۶۴۹ Z=۰/۴۵۵	P=۰/۳۳۷ Z=۰/۹۶۰
بساوشی	P=۰/۹۷۱ Z=۰/۰۳۶	P=۰/۲۸۳ Z=۰/۸۷۳	P=۰/۱۱۸ Z=۱/۵۶۵	P=۰/۷۳۳ Z=۰/۳۴۱	P=۰/۱۳۳ Z=۱/۵۰۲
شنیداری	P=۰/۵۸۳ Z=۰/۵۵۰	P=۰/۴۷۳ Z=۰/۷۱۸	P=۰/۰۵۸ Z=۱/۸۹۸	P=۰/۰۲۹ Z=۲/۱۷۹	P=۰/۰۰۲ Z=۳/۱۱۳
گروهی	P=۰/۶۶۰ Z=۰/۴۴۰	P=۰/۷۴۰ Z=۰/۳۳۲	P=۰/۳۲۶ Z=۰/۹۸۲	P=۰/۲۱۹ Z=۱/۲۳۰	P=۰/۰۰۰ Z=۳/۶۴۱
جنبشی	P=۰/۸۵۷ Z=۰/۱۸۰	P=۰/۰۱۸ Z=۲/۳۶۳	P=۰/۵۹۲ Z=۰/۵۳۶	P=۰/۳۷۶ Z=۰/۸۸۶	P=۰/۲۵۴ Z=۱/۱۴۰
انفرادی	P=۰/۲۰۷ Z=۱/۲۶۳	P=۰/۸۷۵ Z=۰/۱۵۷	P=۰/۷۶۶ Z=۰/۲۹۸	P=۰/۹۱۷ Z=۰/۱۰۴	P=۰/۶۰۹ Z=۰/۵۱۲

## ۵-۷. ارتباط زبان و اولویت‌دهی سبک‌های یادگیری ادراکی

اختلاف آماری معنی‌داری ( $P < 0.05$ ) در اولویت‌بندی سبک‌های یادگیری شنیداری و گروهی به تفکیک زبان (عربی و غیر عربی) وجود دارد و افراد عربی‌زبان اولویت بیشتری به این سبک می‌دهند. همچنین اختلاف آماری معنی‌داری ( $P > 0.05$ ) در اولویت‌بندی سبک یادگیری دیداری، بساوشی، جنبشی و انفرادی به تفکیک زبان وجود ندارد. در یافته‌های پژوهش ستینس (1999) نیز آمده است که دانشجویان عرب سبک یادگیری شنیداری دارند.

## ۸. نتیجه‌گیری

عوامل مؤثر بر یادگیری زبان و عملکرد زبان‌آموزان بسیار گسترده است. یکی از این عوامل سبک‌های یادگیری است. سبک‌های یادگیری ویژگی‌های نسبتاً پایدار شناختی، عاطفی و رفتارهای روان‌شناختی فرد را شامل می‌شود که فرد ترجیح می‌دهد اطلاعات جدید را بدون در



نظر گرفتن روش‌های آموزش مدرس یا محتوای تدریس‌شده، به صورت طبیعی و از روی عادت، دریافت و پردازش کند و به محیط پاسخ دهد. نمی‌توان گفت هیچ‌یک از این سبک‌ها از دیگری، بهتر یا کارآمدتر است (Vide. Nel, 2008). سبک‌های یادگیری در افراد متفاوت است؛ ولی مواردی همچون تفاوت در ملیت، جنسیت و سن نیز بر این تنوع سبکی تأثیر می‌گذارند. یکی از بهترین ابزار مدرس زبان برای برنامه‌ریزی آموزشی و برای انتخاب راهبردهای مناسب تدریس، آگاهی از شیوه‌های یادگیری زبان‌آموزان است. برای این منظور، مدرسان قادرند با استفاده از ابزارهای مربوط به بررسی سبک‌های یادگیری، از سبک‌ها یا شیوه‌های یادگیری زبان‌آموزان مطلع شوند. هاوک و شاه (2007) معتقدند که به‌کارگیری ابزارهای سنجش سبک‌های یادگیری، می‌تواند نشانگر نگاه مدرس زبان به انتخاب فعالیت‌ها و رویکردهای یادگیری باشد که این خود تأثیر یادگیری و کیفیت آن را افزایش می‌دهد. طی مرحله برنامه‌ریزی آموزشی و اجرای آن، مدرس باید انواعی از تکالیف یادگیری زبان را به کار گیرد. مدرس زبان می‌تواند مواد آموزشی را از انواع کتاب‌های علمی، مجلات، اینترنت، روزنامه و... انتخاب کند. آن‌ها باید به این مسئله دقت داشته باشند که نمی‌توان برای تمام زبان‌آموزان یک شیوه از آموزش را به‌عنوان بهترین شیوه قلمداد کرد و اگرچه ممکن است برنامه‌درسی همه زبان‌آموزان یکسان باشد، ولی پیشنهاد می‌گردد که شیوه اجرای آن متنوع و متناسب با نیازهای فردی تمامی افراد کلاس و سازگار با ویژگی‌های فردی آنان باشد. به نظر می‌رسد سبک یادگیری هر زبان‌آموز شامل ترکیبی منحصر به فرد از اولویت‌های آموزشی و محیطی، اولویت‌های مربوط به پردازش اطلاعات و اولویت‌های مربوط به شخصیت است. در روند آموزش، یادگیرندگان برای درک داده‌ها آن‌ها را مطابق اولویت‌هایشان از نوعی به نوع دیگر تغییر می‌دهند. به‌عنوان نمونه، ممکن است یک زبان‌آموز متون و یادداشت‌های کلاسی و تحلیل مطالب خود را برای یادگیری بهتر به صورت تصویر یا نمودار ترسیم کند. اگر مدرس زبان برای امتحان از ایشان نمودارهای دیداری نخواهد و تفسیر و توضیح شفاهی درخواست نماید، زبان‌آموزانی که با سبک گفتاری در آزمون موفق‌ترند، بهتر عمل خواهد کرد. اگرچه به نظر می‌رسد اولویت‌های سبکی ثابت هستند، ولی با این حال، زبان‌آموزان ممتاز و موفق می‌توانند سبک‌های یادگیری‌شان را تغییر دهند یا آن‌ها را با نیازهای یک موقعیت خاص از یادگیری تطبیق دهند (Vide. Nel, 2008: 53). طبیعی است که گاهی فرد برخلاف میل

باطنی خود به‌ناچار داده‌ها را به شیوه‌ای تغییر می‌دهد که مورد نظر مدرس برای امتحان است. مدرس زبان باید نخستین مسئولیت حرفه‌ای خود را این امر بداند که صرف‌نظر از نوع سبک‌های یادگیری زبان‌آموزانش، شرایط یادگیری بی‌شمار و متنوع و فرصت‌های موفقیت را برایشان فراهم آورد.

همان‌گونه که در برخی از کشورها، یکی از سیاست‌های نظام آموزشی، ارزیابی سبک‌های یادگیری افراد در آغاز هر دوره‌ی درسی توسط مدرس زبان یا دستیار وی است، بایسته است تمرکز اصلی مراکز آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان در دانشگاه‌های کشور نیز بر فارسی‌آموزان و سبک‌های یادگیری آنان باشد. درک فرآیند یادگیری زبان‌آموز و این‌که وی چگونه یاد می‌گیرد، باید هدفی واضح و روشن برای آن‌ها باشد و به‌منظور بهره‌وری بیشتر کلاس‌های آموزش زبان فارسی، آگاهانه و عامدانه دنبال گردد.

نتایج این پژوهش نشانگر این است که سبک‌های یادگیری، به‌ویژه در کلاس‌های آموزش زبان به غیر ایرانیان، به دلیل تنوع فرهنگی، نژادی و گذشته‌ی آموزشی باید به رسمیت شناخته شود و مدرسان زبان فارسی نیازمندند از اهمیت سبک‌های یادگیری آگاه باشند تا بتوانند نه‌تنها روش‌های تدریس خود را تنوع بخشند، بلکه با برنامه‌ریزی، منابع آموزشی را از لحاظ تنوع تمرین‌ها و تکنیک‌های به‌کاررفته، مطابق با سبک‌های یادگیری به‌دست‌آمده در این پژوهش براساس ملیت زبان‌آموزان مجدداً بازنگری نمایند؛ زیرا همان‌گونه که رید (1995) اعتقاد دارد ناهماهنگی میان سبک‌های یادگیری و سبک‌های آموزشی به ناکامی در یادگیری، بی‌انگیزگی و دلسردی در زبان‌آموزان می‌انجامد. اسپرنگر (2003) بیان می‌کند که معلم باید سبک‌های یادگیری زبان‌آموزان خود را ارزیابی و روش‌های کلاس درس خود را به بهترین شکل با سبک یادگیری هر دانش‌آموز متناسب کند.

در همین راستا، می‌توان دست به پژوهشی دیگر زد تا دریابیم که آیا برنامه‌ریزان درسی در مراکز آموزشی و مدرسان زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، مواد آموزشی را برای تمام زبان‌آموزان کلاس- با یا بدون در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی، نژادی و فرهنگی و به‌ویژه، سبک‌های یادگیری آنان- ارائه می‌کنند؟

## ۹. پی‌نوشت‌ها

1. cognitive
2. sensory
3. perceptual
4. environmental
5. personality
6. visual
7. auditory
8. tactile
9. kinesthetic
10. profile
11. mann whitney test
12. kruskal-wallis test
13. student-t test
14. analysis of variance (ANOVA)

## ۱۰. منابع

- Abu-Asba, A.; H. Azman & R. Mustaffa (2012). "Learning styles of Yemeni undergraduate science students". *GEMA Online™ Journal of Language Studies*.V. 12 (2). pp. 571.
- Aliakbari, M. & Kh. Tazik (2011). "On the relationship between gender and perceptual language learning styles: The case of Iranian academic EFL learners". *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*. 31: 6. pp. 657-674.
- Amchosihi, F. (2013). "A Study on English Learning Styles Used by 11th Graders of SMAN 1 Kauman Tulungagung". *Unpublished Thesis*. Universitas Brawijaya.
- Barbe, W. B. & M. N. Milone (1981). "What we know about modality strengths". *Educational Leadership*. 38 (5). pp. 378-380.
- Bedford, T. (2006). *Learning Styles: A Review of the English language literature*. New York, NY: Nova Science.
- Cassidy, S. (2004). "Learning styles: An overview of theories, models, and measures". *Educational Psychology*. 24 (4). pp. 419-444.

- De Vita, G. (2001). "Learning styles, culture and inclusive instruction in the multicultural classroom: A business and management perspective". *Innovations in Education and Teaching International*. 38(2).pp. 165-174.
- Dobson J. L. (2009). "Learning style preferences and course performance in an undergraduate physiology class". *Advances in Physiology Education*. 33 (4). pp. 308-14.
- Dunn, K., & R. Dunn (1999). *The Complete Guide to the Learning Style In-Service System*. Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Halsne, A. M. & L. A. Gatta (2002). "Online versus traditionally-delivered instruction: A descriptive study of learner characteristics in a community college setting". *Online Journal of Distance Learning Administration*. 5 (1). pp.75-89.
- Hawk, T. & A. Shah (2007). "Using learning style instruments to enhance student learning". *Decision Sciences Journal of Innovative Education*. 5 (1). pp. 1-19.
- Fleming, N.D. (2001). *Teaching and Learning Styles: VARK Strategies*. Christchurch, New Zeland: N.D. Fleming.
- James, W. B. & D. L. Gardner (1995). "Learning styles: Implications for distance learning". *New Directions for Adult and Continuing Education*. 67. pp. 19-31.
- Joy, S. & D. A. Kolb (2007). "Are there cultural differences in learning style?". *Working Paper*. Cleveland, OH: Case Western Reserve University, Department of Organizational Behavior.
- Keefe, J. (1979). "Learning style: An overview". In *NASSP's Student Learning Styles: Diagnosing and Prescribing Programs*. (J. Keefe Ed.) pp. 1-17. Reston, VA: National Association of Secondary School Principals.
- Keefe, J. W. (1987). *Learning Style Theory and Practice*. Reston, VA: National Association of Secondary School Principals.
- Kinsella, K. (1993). "Perceptual Learning Style Survey". In J.M. Reid (Ed.). *Learning styles in the ESL/EFL classroom* (pp. 170-193). Boston, MA: Heinle and Heinle.



- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning-Experience as a Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Myers, I. B. & McCaulley, M. H. (1985). *Manual: A Guide to the Development and Use of the Myers-Briggs Type Indicator*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Mulalic, A.; P. Mohd Shah & F. Ahmad (2009). "Perceptual learning styles of ESL students". *European Journal of Social Sciences*. 7 (3). pp. 101-113.
- Nel, C. (2008). "Learning style and good language learners". In C. Griffiths (ed.). *Lessons from Good Language Learners*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nygaard, C.; T. Højlt & M. Hermansen (2008). "Learning-based curriculum development". *Higher Education*. 55 (1). pp. 33-50.
- Oxford, R. L. (1989). "Use of language learning strategies: A synthesis of studies with implications for strategy training". *System*. 17 (2). pp. 235-247.
- Park, C. C. (2002). "Cross-cultural differences in learning styles of secondary English learners". *Bilingual Research Journal*. 26, 2. pp. 213-229.
- Peacock, M. (2001). "Match or mismatch? Learning styles and teaching styles in EFL". *International Journal of Applied Linguistics*. 11 (1). pp. 1-20.
- Reid, J. M. (1995). *Learning Styles in the ESL/EFL Classroom*. U.S.A: Heinle & Heinle Publishers.
- ----- (1987). "The learning style preferences of ESL students". *Tesol Quarterly*. 21 (1). pp. 87-110.
- Sadler-Smith, E. (2001). "The relationship between learning style and cognitive style". *Personality and Individual Differences*. 30(4). pp. 609-616.
- Shakarami, A. & H. A. Mardziha (2010). "Language learning strategies and styles among Iranian engineering and political science graduate students studying abroad". *Educational Research and Review*. 5 (2).pp. 35-45.
- Sprenger, M. (2003). *Differentiation Through Learning Styles and Memory*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.



- Stebbins, C. (1999). "Culture-specific perceptual-learning style preferences of postsecondary students of English as a second language". In J. Reid (Ed.). *Learning Styles in the ESL/EFL Classroom*. (pp. 108–117). Boston: Heinle & Heinle.
- Wintergerst, A. C. & A. DeCapua (1998). "Exploring learning styles of Russian ESL students". *Paper presented at the 32<sup>nd</sup> Annual TESOL Convention*. Seattle, WA.
- Zywno, M. S. (2003). "A contribution to validation of score meaning for Felder-Soloman's index of learning styles". *Proceedings of the 2003 American Society for Engineering Education Annual Conference & Exposition, ASEE*. (Vol. 119, pp. 1-5). Washington, DC: American Society for Engineering Education.

